andis neile lõpliku kuju. Ühtlasi uuristas ta ka sügavamad ja laiemad sängid, mille kaudu vesi voolas edelasse, lõunasse ja kagusse. Küngastevahelistes lohkudes tekkisid ka paisjärved, mis teotsesid sinna suubuvate setterikaste vete selgitusnõgudena ja täitumisel moodustasid küngastevahelisi tasandikke. Teised suuremad servakuhjatised esinevad põhja pool Emajõge Kodaveres, Maarja-Magdaleenas ja Avinurmes. Nad on huvitavad veel seepoolest, et nad, asetunud edelakirde sihis, s. o. risti jää liikumise suunale, marginaalselt jääservale, viimase seisu otse silmatorkavalt tähistavad. Peipsi nõos asetsevaid servamoodustusi on peale-jääaegne Peipsi järv, mis praegusest rannast hoopis kaugemale ulatus, tugevasti uhtnud ja ümber moodustanud.

Mannerjää aeglasema taganemisega on seotud ka nende ovaalsete künniste ja seljakute kujunemine, mis nii iseloomustavalt esinevad Äksi, Palamuse ja nende naaber-kihelkonna osades, vähemal mõõdul ka Rõngu ja Rannu kihelkonnas. Need on niinim. v o o r e d ehk drömlinid, mis asetunud jääservale ristsihis. Nende koosseisus avanev sorditud aines, mis pealt kattunud nõlvade jala poole pakseneva põhimoreen-vaibaga, lubab oletada, et nad on kujunenud ühtlaselt ja aeglaselt taganeva mannerjää all sulavee kaastegevusel. Rõngu ja Rannu kihelkonnas on ostsilleeriv jääserv neid osalt pärast purustanud.

Otepää kõrgustiku ja P.-Tartumaa voorestiku vahel asub vähe lainjas p õ h i m o r e e n - l a v a. Oma koosseisus avaldab ta paiguti kriimustatud kivikildude rikast pruunikat rühksavi. Kahtlemata on nim. alal jääserv ühtlaselt ja enam-vähem nobedalt taganenud. Seda väidet toetab ka hästi arenenud orustik, mille tekkimine pidi seotud olema rohke sulavee vabanemisega. Nim. orud on ü r g o r u d, mis tekkeliselt pole tingitud praegu neis voolavate nigelate veesoonte erosioonist. Lai soine orulamm ja paiguti seal esinevad järvekesed sunnivad meid arvama, et neis orgudes varemail ajul, ja nimelt hilis- ja peale-jääajal, on voolanud võimsamad veevoolused, mis olid mõõduandvad nende orgude kujundamiseks. On arvata, et need orud, praegu vanad ja surnud, oma alguse said juba jääserva all, kus nende kaudu mannerjää all tekkiv sulavesi väljapääsu otsis. Pärastised veed ainult jätkasid alustatud uuristavat tegevust. Selle arvamise poole juhib meid ka orgude suund, mis ühel osal radikaalne ja teistel marginaalne, see on, ühte langeb jääliikumise suunaga või sellega risti on. Pealegi esinevad paiguti nende orgude põhjas järsunõlvalised pikad kitsad seljakud — v a l l s e l j a k u d ehk o o s i d, mis koostuvad diskordantselt kihitatud ja sorditud lahtisest ainesest. Vahelduvalt kihitatud liiv, sõmer ning veerkivid ja gletšerituha puudus, samuti ka vallseljakute iseloomuline kuju juhivad meid arvamisele, et nad on tekkinud jää all perioodiliselt vahelduva jõulise jää vee-vooluse tegevusel. Seepärast nimetame neid pinnavorme ka g l a t s i f l u v i a a l s e i k s. Suurema ürgoruna esineb meile Emajõe ürgorg, mis läbistanud Tartu all devooni kõrgendiku. Selle oru kaudu ühines Suur-Peipsi, s. o. hilis- ja peale-jääaegne Peipsi järv Virtsjärve ja Viljandi järve kaudu Pärnu lahega. Teistest marginaalseist ürgorgudest on silmapaistvad veel Kambja oma, mis allpool Reolat Emajõe ürgorgu